దుష్ట సమాసం

చుట్టూరా ఉష్ణోగ్రతను ఉసిగొలిపి, లోపల లక్షణంగా అత్తెసరు పెట్టినట్టున్న బస్సులోనుంచీ బయటపడ్డాను. చండమార్తాండుడు నిప్పులు గ్రక్కుతున్నాడు. గంట సరిగ్గా పన్నెండు.

బస్సు నిలిచిన చోటికి స్కూలు కూతవేటు దూరంలోనే ఉంది. కానీ కుర్రాళ్ళందరూ స్కూలులోనే ఉన్నట్టు నేను భావించలేక పోయాను. కొందరు చెట్లకింద జేరి కొమ్మలు ఆధారంగా 'పులప్స్' తీస్తున్నారు. మరి కొందరు గోడల నీడల్లో తచ్చాడుతున్నారు. కొందరు కాలూ, చేయి జాడించుకుంటూ గ్రామాభిముఖులై వెళ్ళిపోతున్నారు.

అందరిలోను సాధువుగా కనిపించిన విద్యార్థి నొకణ్ణి దాపుకు పిలిచి "ఇదిగో అబ్బాయ్! ఇప్పుడు ఇంటర్వెల్లేమిటి?" అని ప్రశ్నించాను.

"ఇంటర్వెల్ ఎప్పుడో పోయింది. ఇది మూడో పీరియడు" అన్నాడా కుర్రాడు.

లోపల పాఠాలు జరుగుతుండగా వీళ్ళు బయట వెలగబెడుతున్న రాచకార్యాలేమిటో? నాకు కాస్తా ఆశ్చర్యం కలిగింది. ఆశ్చర్యపడుతూనే మెట్లెక్కి వరండాలో ప్రవేశించాను. వరండాకు ఓ వైపున ఆఫీసురూములో ఏవో లెక్కల మధ్య కొట్టుమిట్టాడిపోతున్న గుమస్తా "ఎవరండీ?" అని పలకరించాడు.

పరిచయం చేసుకున్నాను.

"కూచోండి, కూచోండి, ఇప్పుడే బస్సు దిగారేమిటి? ఇదిగో చెంచయ్యా! మేష్టరుగారికి ఓ గ్లాసు మంచినీళ్ళు తెచ్చిపెట్టు" అంటూ అతడు వీలున్నంతలో ఉపచారాలు పరించాడు.

కుర్చీలో కూర్చుంటూ "హెడ్మాస్టరు గారున్నారు గదండీ" అన్నాను.

"హెడ్మాస్టరుగారా? సార్! సార్! మీరే లోకంలో ఉన్నారు? అదిగో ఆ బోర్డు చూడండి" అన్నాడు గుమాస్తా.

ఆఫీసు గదికి అంతర్భాగంగా, గర్భగృహంలా ఉన్న ఓ చిన్నగది ద్వారబంధానికి "హెడ్ మిస్ట్రెస్" అన్న బోర్డు వ్రేలాడుతోంది.

ముద్దార నేర్పిస్తే ముదితలు నేర్వగరాని విద్యలేదు. బాధ్యత ఒప్పగిస్తే వాళ్ళు చేయలేని ఉద్యోగం కూడా లేదని నాకు తెలుసు. కానీ నడుస్తున్న బాట ప్రక్కన ఇతః పూర్వం ఎన్నడూ ఊహించని దృశ్యం కనిపించినప్పుడు, చదువుతున్న నవలలో ఇదివరకు ఎక్కడా పొడసూపని పరిమాణం సంఘటించినప్పుడు మనం కాస్తా విభ్రాంతికి లోనుగావడం అసహజమేమీ గాదు. 'కలయో, వైష్ణవమాయయో' అన్నంత విభ్రాంతి గాకపోవచ్చు. కానీ ఆ బోర్డు వైపు చూస్తూ నేను నాలుగైదు క్షణాలపాటు కుర్చీలో కొయ్యబారి పోయినమాట మాత్రం నిజం!

"మంచినీళ్ళు తీసుకోండి సార్!" అన్న గుమాస్తా మాటలతో ఉలికిపడి, "అహఁ, అదికాదండీ! మరి .... నాకిచ్చిన ఆర్డరులో హెడ్మాస్టరనే ఉంది" అన్నాను.

"ఓహో, అదా! ఆ టైపిస్టుకు రేయింబవళ్ళు చేసినా తెమలనంత పని ఉంటుంది. ఒక మానవుడు ఎంతకాలమని రాత్రుల్లో కూడా నిద్రపోకుండా పనిచేయగలడు చెప్పండి? అందుచేత అతడు ఇటు పనీ, అటు నిద్రా రెండూ ఒకసారిగానే నిర్వహిస్తుంటాడు".

పై ఆఫీసుకు సంబంధించిన వరమసత్యాలు ఈ గుమాస్తాకు బాగా విదితమైనట్లున్నాయి. అలాగే అక్కడ ఎవరినైనా కదిపితే ఇతడి బండారం బయటపడక పోదు. అందుకే కాబోలు, 'గొల్లలా గోత్రాలు గొర్రెలా కెరుక, గొర్రెలా గోత్రాలు గొల్లోళ్ళ కెరుక' అంటాడు ఆసాదివాడు!

గవాక్షాల్లోనుంచీ చల్లటి గాలి వీస్తోంది. పై కప్పునుంచీ మొదలుపెట్టి గోడలపైన వ్రేలాడుతున్న కాలెండర్లనీ, పాత హెడ్మాస్టరుల ఛాయాచిత్రాల్ని చూడసాగాను. ఉన్నట్టుండి చూపు కుర్చీకి దగ్గరగా వ్రేలాడుతున్న గ్రూప్ ఫోటో పైన ఆగింది. పై వరుసల్లో విద్యార్థులు నిల్చున్నారు. క్రింద విద్యార్థినులు కూచున్నారు. మధ్యగా కుర్చీలో కూర్చున్న ఉపాధ్యాయవర్గానికి నట్టనడుమ హెడ్ మిస్ట్రెస్ ఆసీనురాలైంది. ఆకారాన్ని గురించి ఓ అభిప్రాయం కలిగీ కలగకముందే ఆమె పేరు తెలుసుకోవాలన్న ఆసక్తి నాకెందుకు కలగాలో చెప్పలేదు. బహుశా అందుకిది కారణమైతే కావచ్చు. ఒకప్పుడు పేరు మాత్రమే మొదట విని, తరువాతెప్పుడో మనం మనిషిని కలుసుకోవడం తటస్థిస్తుంది. మరొకప్పుడు, మనిషిని చూచిన తర్వాత కొంత కాలానికి గానీ, మనకు పేరు తెలియకపోవడం జరుగుతుంది. ఈ రెండు సందర్భాల్లోనూ నామరూపాలు ఒక దానికొకటి పొసగక పోవడంచేత మన అంచనాలు తరచు వీగిపోవడం కద్దు. ఇందుకొక్క తరుణోపాయం మాత్రం కనిపిస్తుంది. పేరుతోబాటే ఆకారాన్ని, ఆకారంతో బాటే అభిధేయాన్నీ, రెంటినీ ఒక్కసారిగా తెలుసుకోడమే ఆ ఉపాయం!

ఫోటో క్రింద ముద్రించబడిన పేర్ల జాబితాతో హెడ్‌మిస్ట్రెస్ గారి పేరును ఇట్టే గుర్తు పట్టేశాను.

ఆమె పేరు ప్రమీలాదేవి.

వయస్సు ముప్పై అయిదుకు తక్కువుండదు. ఫోటోకోసం పెట్టిన ఫోజులో ఆమె కుర్చీలో తీర్చిదిద్దిన శిల్పంలా ఉంది. పొడుగరి కాదు. పైగా పొట్టి అని చెప్పడానికి కూడా వీలులేదు. కానీ ఆమె స్థూల శరీర మాత్రం కాదు. ఔచిత్యం జారిపోని వేషధారణ, విప్పారిన నెమలిఫించం లాంటి కబరీభరం ఆ ఆకృతికి గాంభీర్యాన్ని ప్రసాదిస్తున్నాయి. వర్ణభూషణాలు వెదజల్లుతున్న వెలుగులు. మెడలోని మామిడి పిందెల దండ చిమ్ముతున్న మెరుగులు. ఆమె పలుచని పెదవుల పైనుంచి ప్రసారమవుతున్న మంద హాస్యద్యుతులతో కలిసిపోతున్నాయి.

ఒక్కొక్క రకమైన ఉద్యోగానికీ ఒక్కక్క రకమైన విగ్రహమూ, అందుకు తగిన హావభావాలు అవసరం. సబ్ ఇన్‌స్పెక్టర్ గిరీ అవలీలగా చలాయించగలిగిన దృఢకాయుడు పంచకట్టుతో జుబ్బాతో అంగవస్త్రాన్ని సరి చేసుకుంటూ తరగతి గదిలో ప్రవేశిస్తే కుర్రాళ్ళు గొల్లున నవ్వేసినా నవ్వేయగలరు. వ్యాపారాలకు ట్రేడు మార్కుల్లా ఉపాధ్యాయ వృత్తికి సముచితంగా గుర్తింపబడిన ఆకారాలు కొన్ని ఉన్నాయి. సన్నగా, పొడుగ్గా, తోటకూర కాడలాంటి స్వరూపం ఒకటి. పొట్టిగా, గుమ్మటంలాంటి ఆకారం మరొకటి. ఒక ప్రధానోపాధ్యాయుడన్న ప్రసక్తి రాగానే పొడుగాటి కోటు, బుర్ర మీసాలు, మందగిరిని చుట్టుకున్న వాసుకిలా నడుముకు రెండంగుళాల వెడల్పుతో బెల్టు. ఇలాంటి హంగులతో గదా, మహిషము చెంతలేని యమధర్మరాజు విగ్రహం మదిలో మెదులుతుంది. సమవర్తి సింహాసనం ఓ నూలుపోగు ఆధారంతో, అగ్నిగుండంపైన వ్రేలాడుతుంటుందని చెబుతారు. కుర్రాళ్ళు రేపే కల్లోలాలు, ఉపాధ్యాయులమూలంగా ఉత్పత్తిల్లే చెచ్చెరువులు, స్థానిక

ప్రముఖుల హోదాలు, పై అధికారుల శాసనాలు మున్నగువాటి దృష్ట్యా హైస్కూలు హెడ్మాస్టరుగారి స్థానం అంతకన్నా భద్రమైందిగా తోచదు. ఎంతగా ప్రయత్నించినా ప్రమీలాదేవిని ఆ పీఠంపైన కూచున్నట్టుగా ఊహించుకోడం నామట్టుకు నాకు అసమంజసంగానే భావించింది.

ద్వారం దగ్గరనుంచీ పాదరక్షల చప్పుడు వినిపించింది. వెనుదిరిగి చూచేసరికి చుక్కలు చుక్కలుగా వదనమండలమంతటా క్రమ్ముకుంటున్న చెమటను చేతిగుడ్డతో తుడుచుకుంటూ ప్రమీలాదేవి లోపలికి వచ్చేస్తోంది.

"ఈయనేనండీ మన కొత్త టీచరు కృష్ణమూర్తి గారు" అన్నాడు గుమాస్తా.

"నమస్తే సార్!" అంటూ చేతులు జోడించాను.

హెడ్‌మిస్ట్రెస్ ప్రమీలాదేవి హేళగా నవ్వుతూ "సార్ అనగూడదండీ! మేడమ్ అనాలి" అనేంతవరకూ నా పొరబాటు నాకు తెలిసింది గాదు.

"రండి, కూచుందురుగానీ" అంటూ ప్రమీలాదేవి గదిలోపలికి దారితీసింది. అది చాలా చిన్నగది. బీరువాల లోపలా, పైన, ఆ తరువాత చెక్కలపైనించి పైకప్పుదాకా దొంతరలు దొంతరలుగా ఆనిపోయివున్న పాతకాగితాలు తప్పితే మరేమీ కనిపించని ఆ గదిలో ప్రమీలాదేవి తన కుర్చీలో తను కూర్చుంటూ, నాకో కుర్చీ చూపించింది.

ఐదారు నిమిషాలు నీరసంగా దొర్లిపోయాయి. అర్జెంటు పేపర్లపైన సంతకాలు ముగించి, ప్రమీలాదేవి తల పైకెత్తేసరికి నేను ఆ గదిలోపలి వాతావరణంలో గిలగిల లాడిపోతున్నాను.

"ఈ దుర్వాసన నాకైతే అలవాటయిపోయింది. కొత్తవారు గనుక మీకు కాస్తా ఇబ్బందిగానే ఉండవచ్చు" అంది ప్రమీలాదేవి.

"పెద్ద పెద్ద ఆఫీసుల్లో పాతబడి, నిరుపయోగమై పోయిన కాగితాలను సంవత్సరాని కొకసారి కాల్చేస్తారని విన్నాను" అని ఓ ఉపాయాన్ని సూచించబోయాను.

"అకామిడేషన్ చాలడంలేదని వెయ్యిసార్లు విన్నవించుకోవడం జరిగింది. ఆఖరుకు ఆరు నెలల క్రిందట ఓ బ్లాకు నిర్మాణానికి డబ్బులు మంజూరు చేశారు. ఈ పాటికి ప్లాను సిద్ధమైఉంటే, ఫైనెల్లో పని కూడా ప్రారంభం కావచ్చు. కానీ కృష్ణమూర్తి గారూ! ఇక్కడ మన పనికి ఈ కాగితాలొక్కటేనా ప్రతిబంధకం?"

"నేనీ ప్రాంతానికేగాక, ఉద్యోగానికి కూడా కొత్తవాణ్ణి మేడమ్! అన్ని విషయాలూ మీరు చెప్పాలి" అన్నాను.

ప్రమీలాదేవి బరువుగా నిట్టూర్చింది. "ఏం చెప్పమంటారు? ఉద్యోగరీత్యా నేనీ ఊరికి వచ్చి ఆరేళ్ళు గడిచిపోయి ఇప్పుడు ఏడో సంవత్సరం జరుగుతోంది. ఈ ఏడేళ్ళలో నాకొక్కరోజుగూడ నిశ్చింతగా గడవలేదంటే బహుశా మీరు నమ్మరేమో?"

హెడ్‌మిస్ట్రెస్‌లో నేను అధికార ధోరణిని మాత్రం యెదురు చూచాను. కానీ అందుకు వ్యతిరేకంగా పరిచయమై ఇంకా పదినిమిషాలు కాకమునుపే తన కష్టనష్టాలు వెళ్ళబోసుకుంటున్న ప్రమీలాదేవి, నాకెంతో కాలంనుంచీ పరిచితురాలైన ఆప్తబాంధవిలా ఒకానొక విషాదగాథలో పీఠికా ప్రాయమైన ప్రథమాధ్యాయాన్ని చదువుతున్నట్టుగా నా మానసాకాశమంతటా ఓ విచిత్రానుభూతి అలుముకుపోయింది.

"ఇది విద్యాలయం! అవునుగదండీ! ఇక్కడ కుర్రాళ్ళు చదువుకుంటారనీ, సిలబస్ మేరకు పాఠాలు చెప్పడంతో మన కర్తవ్యం తీరిపోతుందనీ మీరనుకుంటున్నారు. నేనూ

అలాగే అనుకునేదాన్ని. కానీ, ఈ పది పదిహేనేళ్ళ అనుభవంలో నేను ఆ అభిప్రాయాన్ని మార్చుకోవలసి వచ్చింది. ఎందుకంటారా...."

ఎందుకో తెలుసుకోవాలన్న ఆసక్తితో నేను సావధానంగా కూర్చున్నాను. కానీ ప్రమీలాదేవి అంతలోనే తన ఉద్దేశం మార్చుకుని "పోనివ్వండి. ఇప్పుడా గొడవెందుకు? మీరు ఉదయం, ఎనిమిది గంటల కెప్పుడో బస్సెక్కి ఉంటారు. ఉండండి, ఫ్లాస్కులో కాఫీ ఉందేమో చూస్తాను" అంటూ లేచింది.

మనిషిని ఒక తోలుతిత్తితో ఉపమిస్తే, ఆ తిత్తిలోపలికి జీవనోత్సాహమన్న గాలిని పూరించే పానీయ విశేషం కాఫీ! ఆ పరిస్థితిలో నాకు కాఫీ అత్యవసరమే! ఫ్లాస్కులో నించీ కాఫీని గ్లాసులోకి వంచుతూ "మీ అదృష్టం మంచిది. మా మురళీ ఇంకా స్కూలునుంచీ వచ్చాడు కాదు. ఇంటీ దగ్గరనుంచి తెచ్చుకున్న కాఫీ అలాగే ఉండిపోయింది" అంది ప్రమీలాదేవి.

నేనావిడ ప్రసంగ ధోరణికి అడ్డుపడ దలచుకోలేదు. గనుక మౌనంగానే కూర్చున్నాను.

"అన్నట్టు మా మురళీ మీతో నేస్తం కట్టేస్తాడనుకుంటాను - క్రొత్తగా వచ్చిన ప్రతి టీచరుకూ ఎన్ని పాటలు వచ్చునో, ఎన్ని కథలు వచ్చునో పరీక్షించడం వాడి వాడుక. మీ బొక్కసంలో పాటలూ, కథలూ ఖాళీ అయిపోయేంతవరకు వాడు మిమ్మల్ని వదలిపెట్టడు..."

"పాటలకూ నాకూ చాలా దూరం మేడమ్! కానీ ఎన్నిరోజులు చెప్పిన ఎడతెగని కథలు మాత్రం నాకు కొన్ని తెలుసు" అన్నాను.

"కానీ మా మురళీ అసాధ్యుడండోయ్! వాడితో వేగడం చాలా కష్టం. మళ్ళీ మా సుశీల ఉంది చూచారూ. వెర్రిబాగులపిల్ల. అది నోరు విప్పడమే బ్రహ్మాండం - అదిగో, పిల్లలొచ్చేస్తున్నారు.... చూడండి, కృష్ణమూర్తీ! వాడు సుశీల నెలా చిదక బాదేస్తున్నాడో! దొంగ వెధవ, రానివ్వండి, వాడి పని చెబుతాను..." ప్రమీలాదేవి చరచరా వెళ్ళి కిటికీ దగ్గర నిల్చుంది.

మురళీ తారాచువ్వలా వచ్చిపడ్డాడు. రాగానే భుజానికి తగిలించుకున్న పుస్తకాల సంచిని తీసి నేలపైకి విసిరి, తల్లి పాదాలకు చుట్టుకుంటూ "చూడమ్మా మరి, రాత్రి నేను చదువుకోలేదని అక్కయ్య మేష్టరుగారితో చెప్పేసింది. మేష్టరుగారు చేయి చాపమని పేం బెత్తంతో రెండు దెబ్బలంటించేశారు" అంటూ ఏడుపు లంకించుకున్నాడు.

"అలాగా! నీపైన చాడీలు చెప్పడమే! ఉండు, దానిపని చెబుతాను" అంటూ ప్రమీలాదేవి కుర్రాణ్ణి చేతుల్లోకి తీసుకుని ఊరడించ సాగింది.

"నేనెక్కడ చాడీలు చెప్పానమ్మా!" తక్కుతూ, తారుతూ ద్వారం దాకా వచ్చిన సుశీల అక్కడే నిల్చుని బెదురు చూపులతో తల్లివైపు చూస్తూ అంది! "రాత్రి మురళి చదువుకున్నా డేమిటి?"

"చదువుకోకపోతే మాత్రం? నిన్నా విషయం తీసుకెళ్ళి మేష్టరు గారితో చెప్పేయమన్నారేమిటి?" చిరుకోపంతో కుమార్తెను చురచుర చూచింది ప్రమీలాదేవి.

మాతృ హృదయం తప్పొప్పుల తారతమ్యాన్ని అంతగా పట్టించుకోదేమో ననిపించింది నాకు!

ప్రమీలాదేవి సూచించినట్టుగా అయిదు నిమిషాలు గడచీ గడవక ముందే మురళీ నాతో జతకట్టేశాడు. నా జేబులోని పేనా, చేతికున్న గడియారమూ, అంతలోనే వాడికి చిరపరిచితాలై పోయాయి. ఇంకొక అరగంటలో నన్నొక కథ చెప్పమని పీడించడానికి కావలసినంత చనువును వాడు క్షణక్షణానికీ ప్రోది చేసుకుంటున్నాడు!

ఆఖరుకు ఉదయం బయల్దేరింది మొదలు, ఆ క్షణం దాకా నన్నెదుర్కొంటున్న సమస్యను కూడా ఆ కుర్రవాడే పరిష్కారం చేశాడు. గంట మ్రోగింది. హెడ్‌మిస్ట్రెస్ ద్వారా ఒక్కొక్కరే నన్ను పరిచయం చేసుకుని అధ్యాపకులు కూడా ఇళ్ళకు వెళ్ళిపోయారు. ఓ ఎనిమిదేళ్ళ కుర్రాడికి కలిగిన ధర్మసందేహం వాళ్ళ కెందుకు కలగలేదన్న విషయం నా కప్పటికీ, ఇప్పటికీ అనూహ్యంగానే ఉండిపోయింది. అందరూ వెళ్ళిపోయిన తర్వాత ఇంటికి సాగబారుతున్న తల్లి చేతిని పట్టుకుని "మేష్టరుగారెక్కడ భోజనం చేస్తారమ్మా?" అన్నాడు మురళీ.

"చేస్తే చేస్తారు. లేకపోతే ఊరుకుంటారు, నీకేం?" అంది ప్రమీలాదేవి.

"మరి, ఈ ఊళ్ళో మంచి హోటళ్ళు కూడా లేవుగా!" అమాయకంగా తల్లి కళ్ళల్లోకి చూచాడు మురళీ.

బిడ్డల మంచితనం లోకానికి వ్యక్తమౌతున్నప్పుడు తల్లికి అమందానందం కలగడం సహజమే! ప్రమీలాదేవి సగర్వంగా నా వైపుచూచింది.

కుర్రాడి ప్రతిపాదనను తల్లి ఏకగ్రీవంగా బలపరచడం వల్లనైతే నేమి, గత్యంతరం లేకపోవడం వల్లనైతేనేమి. నేనా ఆతిథ్యాన్ని స్వీకరించక తప్పిందిగాదు. మండుటెండలో తల వంచుకుని నేను ప్రమీలాదేవిని వెంబడించాను. భోజన సదుపాయం కల్పించడంలో తృప్తిపడక నాకు కాస్తా వినోదాన్ని సైతం సమకూర్చ దలచుకున్నాడేమో, అందాకా వెనుకబడిపోయి సుశీలతో మంతనాలు జరుపుతున్నావాడు, ఒక్క పరుగుతో ముందుకువచ్చి "అమ్మా! అమ్మా! అక్కయ్య మేష్టరు గారిని కూడా పుష్పవల్లకికి తీసుకెళ్దామంటోంది" అన్నాడు మురళీ.

"అబ్బే, నేననలేదు. వాడే తీసికెళ్దామని నాతో చెప్పాడు" అంది సిగ్గుపడిపోతూ సుశీల.

"నేను చెప్పాను గదండీ! మా వాడింక ఒక క్షణంకూడా మిమ్మల్ని వదలిపెట్టడు" అంది ప్రమీలాదేవి.

తల్లీ బిడ్డల నాటకంలో నా మూగపాత్రను చాలించుకుని "పుష్పవల్లకి ఎక్కడండీ?" అని ప్రశ్నించాను.

"ఇక్కడే లెండి. జట్కాలో వెళ్తే ఓ గంటసేపు ప్రయాణం. ఈ ప్రాంతానికంతా అదొక పెద్ద వేడుక. పోయిన సంవత్సరం వెళ్లొచ్చాము. ఈసారి కూడా వెళ్ళాలని వీళ్ళు నా ప్రాణం తీసేస్తున్నారు."

"అదిగోనండీ మేష్టరుగారూ! అదే మా ఇల్లు. అదే, అదే" అన్నాడు మురళీ.

✧ ✧ ✧

ఫిరంగిపురం ఉప్పునీళ్ళ పుణ్యమా అని సాయంత్రానికల్లా రొమ్ముపడిశం ముమ్మరంగా పట్టింది. గొంతుక కరకర రాచుకుంటూ, పొడి పొడిగా బయట పడుతున్న దగ్గుతో సతమతమవుతూ వరండాలో వేసుకున్న మంచంపైన పడుకుని చిమ్మ చీకటిలోకి చూస్తూ కాలహరణం చేయసాగాను. ఆకల్లాడని నీరవ నిశ్శబ్దంలో నిశీథరాజ్ఞి తన

సామ్రాజ్యంలో కాలుమోపిన నన్ను సన్మానించడం కోసం చీకటీగలతో పాటకచ్చేరీ ఏర్పాటు చేసింది. తలపోటుతో బీటలు వారిపోతున్న చెవి గూబలకు చేతి గడియారం టిక్‌టిక్‌మంటూ నడుస్తున్న ధ్వని గూడా సమ్మెటవ్రేటులా వినిపిస్తోంది. 'జన్మకల్లా శివరాత్రి' అన్నారు. ఆ శివరాత్రి నాకీవిధంగా సాక్షాత్కరించగలదని మాత్రం నేనెప్పుడూ అనుకోలేదు.

అంధకారంలో మిలమిల మెరుస్తున్న తారకలను చూస్తున్న కొద్దీ నాకు ప్రమీలాదేవి ఆతిథ్యం జ్ఞప్తికి రాసాగింది. ఆవిడ ఆదరమే గనుక లభ్యంగాక పోయివుంటే నాపాలిటికి ఫిరంగిపురం చీకటి గుయ్యారంగా తోచివుండేదేమో?

తెలిసినంతవరకే చాలునని ఊరుకోక, మరికొంత స్వకపోల కల్పన సాగించి ఎదుటి వ్యక్తిపట్ల లేని పోని ఊహాపోహాలు కల్పించుకోడం మానవుడి చిత్తప్రవృత్తిలోని దౌర్భల్యాల్లో మొట్టమొదటిది. కాకపోతే ప్రమీలాదేవిని కేవలం సౌజన్యమూర్తిగా భావించడంతో ఆగిపోక ఆమెను గురించి నా అంతరాంతరాల్లో వెయ్యి ప్రశ్న లెందుకు చెలరేగాలి? ఆమె దేవూరు? ఆమెకు బంధువులు లేరా? ఉంటే వాళ్ళెక్కడున్నారు? అన్నింటికన్నా ముఖ్యమైంది – ఈమెను సహధర్మిణిగా బడసిన అదృష్టవంతుడెవడు?....

ఏ వైపునుంచో గానీ ఓ గాలి రివ్వునవచ్చి పరిసర తరువుల్ని గిలిగింతలు పెట్టడంతో కాస్త ఊపిరి త్రిప్పుకోడానికి వీలయింది. గడియారం చూసుకున్నాను. గంట పదకొండు కావస్తోంది. నిద్రపోదలచుకుంటే ఇంతకంటే మంచి తరుణం దొరకదు. ఎక్కడి ఆలోచనలను అక్కడే వదలి పెట్టి, గట్టిగా కళ్ళు మూసుకున్నాను...

ఒకటీ... రెండు... మూడు. నిండుగా అయిదు నిమిషాలు కూడా గడచి వుండవు. పై కప్పు విరిగి తలపైన పడినట్టుగా శబ్దం వినిపించింది. ఉలికిపడి, లేచి మంచంపైన కూచున్నాను. ఉండినా ఒకటే, ఊడినా ఒకటే అన్నంత విసురుతో ఎవరో తలుపును దబదబ బాదేస్తున్నారు.

"ఎవరక్కడ?" తీవ్రంగా ప్రశ్నించాను.

"నువ్వెవరు?" అవతలి వ్యక్తి నాకంటే వెయ్యి రెట్లు కర్కశంగా ప్రశ్నించాడు. తన గుహ ముందర అడుగు జాడల్ని పసిగట్టిన సింహం అలా ప్రశ్నించి ఉంటుంది.

నేను సైతం మేకపోతు గాంభీర్యాన్ని విడిచిపెట్టదలచుకోలేదు.

"మీ రలాగే తలుపును బాదదలచుకుంటే నా ఆక్షేపణేమీ లేదు. కానీ కాస్త తమాయించుకుని పరిశీలించినట్టయితే తలుపు తాళం వేయబడిఉందని మీరు గ్రహించగలరు" అన్నాను.

"తాళం చెవెక్కడ?"

ఒకానొక పిండారి దొంగల నాయకుడు ఇంటి యజమానుణ్ణి అలా ప్రశ్నించి ఉంటాడు!

ఓరి, వీడి తెంపరితనం కాలిపోనూ! వీడు ఇంటిలో వాళ్ళు ఏమయ్యారని అడగడు. ఎక్కడికి పోయారని అడగడు. తలుపుకు తాళం వేశారని తెలియగానే తాళం చెవికోసం మాత్రం 'డిమాండ్' చేయగలడు!

అతడిపట్ల నాకు సదభిప్రాయం కలుగలేదు. అందుచేత అతడికి తాళం చెవి ఇవ్వడమన్న ప్రసక్తి లేనేలేదు.

మళ్ళీ పడుకోడానికోసం పడకను సర్దుకుంటూ "మొదట మీరెవ్వరో తెలుసుకోనివ్వండి" అన్నాను.

అతడు జేబులోనుంచీ అగ్గిపెట్టె తీశాడు. చటాలున ఓ పుల్లను గీసి వెలిగించాడు. రెండడుగులు ముందుకువేసి వెలుగుతున్న అగ్గిపుల్లను నా ముఖం దగ్గరికి తెచ్చేశాడు.

ఆ అగ్గిపుల్ల నాలుగైదు క్షణాలు మాత్రం వెలిగి ఉంటుంది. ఆ స్వల్ప వ్యవధిలోనే అతడి వాలకం నన్ను హడలగొట్టేసింది. అతడు తనలాంటి మనుషులు ఇద్దరు ముగ్గురు సులభంగా దూరిపోవడానికి వీలున్నంత వదులొదులుగా ఉన్న సిల్కు పైజామా వేసుకున్నాడు. మోకాళ్ళదాకా వ్రేలాడుతూ క్రింద అంచులదగ్గర రెపరెపలాడుతున్న జుబ్బా తొడుక్కున్నాడు. యేడకు రెండు మూడు చుట్టు చుట్టుకున్న మఫ్లరును జుబ్బా క్రింద ఎక్కడో అణగారిపోయిన రొమ్ముపైనుంచీ క్రిందికి వ్రేలాడదీశాడు. ఆ ఆకారంలో చెప్పుకోదగ్గ విశేషం అతడి శిరోజ సంస్కారం. ఉవ్వెత్తుగా పైకిలేచి, లేచినంతవరకూ అంగుళానికి అయిదు వంకరలు తిరిగి, అక్కడనుంచీ ఏటవాలుగా క్రిందికి వ్రాలి మహాసముద్రానికి సింధుశాఖల్లా అవి వెనుకవైపున చెల్లాచెదురై ఉన్నాయి. పీల్చుకపోయిన దవడలపైన, కొండపేటులా నిటారుగా నిల్చున్న నుదురుక్రింద అతడి పిల్లికళ్ళు మిణుగురు పువ్వుల్లా మెరుస్తున్నాయి.

తలగడ క్రిందనుంచీ అప్రయత్నంగా తాళం చెవిని పైకి తీశాను. ఎడమచేతితో తాళం చెవిని ఊడలాక్కుని, తాళం తెరిచి, తలుపు నొక తన్ను తన్ని అతడు లోపలికి వెళ్ళిపోయాడు.

మళ్ళీ నేను అంతూ పొంతూ లేని ప్రశ్నావాహినిలో బడి కొట్టుక పోసాగాను. పవలంతా కనిపించని మనిషి ఇప్పుడీ అర్ధరాత్రి వేళ ఎక్కడినుంచీ ఊడిపడినట్లు? కొంపదీసి నిశాచరుడు కాదుగదా! ఈ యింట్లో ఇతడి హోదా ఏమిటి? ఇతడెక్కడుంటాడు? ఏం చేస్తుంటాడు?

ఎంత సేపాలోచించినా, నా శ్రమ చిట్టచివరకు ఊహాగానంగానే పర్యవసించ బోతుంది కనుక, నిజం నిలకడమీద తేలకపోదన్న నిర్ణయానికి వచ్చేసరికి గడియారంలో చిన్నముల్లు అర్ధరాత్రి తర్వాత కూడా రెండెంకెలు దాటింది. అప్పటికే కళ్ళు మండుతున్నాయి. ఎరుపు తిరిగిన కళ్ళతో, నిద్రమత్తులో జోగుతున్న ముఖంతో రేపటి ఉదయం క్లాసులో నిల్చుంటే కుర్రాళ్ళు అష్టోత్తర శత నామావళితో పూజించినా పూజించగలరు. ప్రప్రథమంగా కుర్రాళ్ళపైన 'ఇంప్రెషన్' సృష్టించే లక్షణం ఇదిగాదు. అబ్బే, ఇదేమీ బాగుండడం లేదు.

కళ్ళు మూసుకుని, దుప్పటి బిగదన్నుకుని మళ్ళీ ఒకసారి నిద్రపోవడానికి ప్రయత్నించాను. కానీ నిద్రాదేవతను ఎంత చిత్తశుద్ధితో ఆరాధించ బూనుకున్నప్పటికీ, నా మనసులో మాత్రం ఆ పిల్లికళ్ళు నిరంతరాయంగా మెదలుతూనే ఉండిపోయాయి.

ఆఖరుకు తెల్లవారుజామున ఎప్పుడో కునుకుపట్టింది. కానీ ఆ కలత నిద్రలో కన్న కలలో గూడా నాకు భూదేవిని చాపగా చుట్టుకపోతున్న హిరణ్యాక్షుడే కనిపించాడు!

✧ ✧ ✧

నిద్రలేచేసరికి రెండు బారల ప్రొద్దెక్కింది. పరుపును చుట్టి మంచం పైనేవుంచి, మెట్లు దిగుతున్నాను. "మేష్టరుగారూ! మురళీ ఇంకా నిద్రపోతూనే ఉన్నాడు" అంది కిటికీలో నుంచీ సుశీల.

"పుష్పపల్లకినుంచి ఎప్పుడొచ్చారు?" అన్నాను.

"మే మొచ్చేసరికి మీరు నిద్రపోతున్నారు".

"అలాగా! ఇప్పుడే వస్తాను" అంటూ ముందుకు సాగాను. ఊరి బయటికి వెళ్ళొచ్చేసరికి గంట ఎనిమిదిన్నరయింది. పది గంటలకు పది నిమిషాలకు ముందుగా మొదటి గంట మ్రోగుతుంది. ఆలోపల టీచింగు నోట్సు వ్రాసుకోవాలి. ఊరికి మధ్యగా పాతకాలపునాటి రచ్చదాపున ఉన్న అయ్యగారి పూరిపాకలో కాఫీ దొరికింది. కెలకులనున్న తంగెటి జున్ను గృహమేధి' అనుకున్న కాలం గతించింది. ఆ గృహమేధి ఔదార్యంలో ఇంకా ఏ శతాంశమో మిగిలివుంటే ఆ ఔదార్యలేశం ఈ అయ్యరుగారిసొత్తే ననిపించింది. నెలకు ముప్ఫై రూపాయలు ముట్టచెబితే అతడు రెండుపూటలా భోజనం పెట్టడానికి సమ్మతించాడు. ఒక కూర, ఒక రసం, ఒక తాళింపు, మజ్జిగ, ఇంతకంటే మరేమీ ఆశించడానికి వీలుండదని ఆ సమ్మతి క్రింది ఓ షరా పెట్టాడు. నా భోజనప్రియత్వాన్ని కావలిస్తే ముందు నాళ్ళకు దాచుకుంటాను. ఇప్పుడు ఖాద్య పదార్థం లాంటి దేది దొరికినా చాలునన్నాను.

టీచింగు నోట్సు వ్రాసి ముగించి, టైమ్ టేబిల్ నోట్‌చేసుకోడానికి ఆఫీసురూంలో ప్రవేశించాను. యథాప్రకారం తన పనిలో నిమగ్నుడై వున్న గుమాస్తా నీలకంఠం "మా ఊరెలా ఉందండీ?" అన్నాడు.

"ఒకమాదిరిగా ఉంది. ఉద్యోగం దొరికిన ప్రతిపూరులోనూ మనకు సమస్త సౌకర్యాలెక్కడనుంచీ లభ్యమౌతాయి? పరిస్థితులకు అనుగుణంగా అలవాట్లనూ, ఆచారాలను సర్దుబాటు చేసుకోడమే గదండీ జీవితం" అని నాకు తెలిసిన వేదాంతం వెళ్ళబోసుకున్నాను.

నాతో కాసేపు తీరిగ్గా మాట్లాడదలచుకున్నాడేమో? అతడు కలం టేబిలుపైన ఉంచి "వెళ్దురుగానీ, కూచోండి, తొందరేముంది?" అన్నాడు.

కుర్చీలో కూర్చుంటూ లోపలిగదివైపు చూచి "ఇంకా హెడ్‌మిస్ట్రెస్ గారు వచ్చినట్లులేరే?" అన్నాను.

"ఇంకెక్కడ వస్తారులెండి?" నెమ్మదిగా అన్నాడు నీలకంఠం.

"ఏం? ఎందుకురారు?" నా ప్రశ్నలో విస్మయం ధ్వనించింది.

ఈ ప్రశ్నకు నా వెనువెంటనే లోపలికివచ్చి టీచర్ అటెండెన్సులో సంతకం పెడుతున్న శర్మగారు ప్రత్యుత్తరమిచ్చారు. "జైత్రయాత్రను ముగించుకుని సార్వభౌములు రాజధానికి విచ్చేశారుగదండీ! శ్రీవారి కిక బుజ్జగింపూ పన్నీటి స్నానాలు, ధూప దీప నైవేద్యాలు, పూలపానుపు సేవలు మున్నగు సకలోపచారాలు నిర్విఘ్నంగా నెరవేరాలి గదా!"

"సార్వభౌముడేమిటి, జైత్రయాత్రేమిటి? నాకంతా అయోమయంగా ఉంది. కాస్త వివరంగా చెప్పండి మేష్టరుగారూ!" అంటూ ప్రాధేయపడ్డాను.

"అదేమిటండీ! మీరు రాత్రి ఆ ఇంటి వరండాలోనే కదా పడుకున్నారు? అతడి రాకను మీరు గమనించలేదేమిటి?" అన్నాడు నీలకంఠం.

"గమనించకేం బాబూ, గమనించాను. అప్పటినుంచీ అతడెవరో ఊహించుకోలేక బుర్ర పాడుచేసుకుంటున్నాను" అన్నాను.

నీలకంఠం శర్మగారివైపు చూచాడు. శర్మగారు నా అమాయకత్వానికి జాలిపడు తున్నట్టుగా మెల్లగా నవ్వుతూ నా టేబిలుకు దగ్గరగా వచ్చి "సాక్షాత్తు ప్రమీలాదేవిగారి భర్త, పిల్లికళ్ళ ప్రేమానందంగారినే ఎరుగరా కృష్ణమూర్తిగారూ!" అన్నారు.

ఊహించిన విపరీతం యథార్థమని తేలినప్పుడు తనలోని చైతన్యం నశించిపోగా, మానవుడు స్తంభీభూతుడై పోయాడు కాబోలు! ఒక నిమిషంపాటు నేను నోరు విప్పలేక పోయాను. శర్మగారు భుజంపైన చేయి వేయడంతో తెప్పరిల్లి "కానీ, అతడు ఎక్కడినుంచి వచ్చినట్టండీ?" అన్నాను.

"నదీనదాలు ఎక్కడ ఉద్భవిస్తున్నాయో నిర్దిష్టంగా చెప్పగలమా కృష్ణమూర్తిగారూ! ఇతడూ అంతే! ఎక్కడో ఉంటాడు. ఇష్టమైనప్పుడు ఇక్కడికి వచ్చి వ్రాలిపోతాడు. ఈ రోజుల్లో పాదలేపనాలు లేవనుకోండి. బస్సులున్నాయిగా!"

అయితే ఇతడు బస్సులో వచ్చాడన్నమాట! ఇంటిదగ్గర నేను బయల్దేరిన వేళా విశేష మెలాంటిదో గానీ, మచ్చుకొక్క విషయం కూడా సూటిగా తెలిసిరావడంలేదు. అంతలోనే మళ్ళీ ఒక సందేహం తోచి "అయితే, ఈ ఊరికి అర్ధరాత్రప్పుడు కూడా బస్సులున్నాయటండీ?" అన్నాను.

"అది తొమ్మిదిగంటల బస్సు. మార్గమధ్యంలో చెడిపోయి ఉండవచ్చు. అందుచేత లేటై ఉంటుంది" అన్నాడు నీలకంఠం.

ఎలాగైతేనేం, ఇంతసేపటికి వివరాలొక్కొక్కటిగా బయటపడుతున్నాయి. అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోదలచి "ఇంతకూ అతడి ఉద్యోగమేమిటో చెప్పారు కారు?" అంటూ మరొక సందేహం ప్రకటించాను.

"ఉద్యోగం! మరే ఉపాయమూలేని మీకూ నాకూ ఉద్యోగం గానీ అతడికేం ఉద్యోగమండీ! ప్రమీలాదేవి అంటే ఏమిటనుకున్నారు! అతడి పాలిటికి రూకలు కాసేచెట్టు. కావలసినప్పుడల్లా వచ్చి దులుపుకుంటాడు. రాలిన రూకలు చేతబట్టుకుని మళ్ళీ బయల్దేరాడంటే, ఇక జేబు ఖాళీ కావాలి అయ్యగారికి ఈ ప్రపంచంలో అమ్మగారొకరున్నారన్న విషయం జ్ఞప్తికి రావాలి. ఇదీ కథ!" అని సులోచనాలు సర్దుకుంటూ శర్మగారు బయటికి వెళ్ళిపోయారు.

గంట మ్రోగడంతో నీలకంఠంతో బాతాఖానీ ముగిసింది. ఆరుబయట జరుగుతున్న ప్రార్థనా సమావేశంలో అయిదు నిమిషాలసేపు నిల్చునేసరికి నీరెండకు కళ్ళు గిర్రున తిరిగాయి. లోపలికెళ్ళి ఓ టంబ్లరు మంచినీళ్ళు త్రాగాను. ఒక అరగంటసేపు కదలకుండా పడుకుంటే నిద్రమత్తు వదలిపోవచ్చు. కానీ వరుసగా మూడో పీరియడుదాకా క్లాసులున్నాయి. కుర్రాళ్ళ మీద సృష్టించదలచుకున్న 'ఇంప్రెషన్' మాట దేవుడెరుగు! ఒకటి చెప్పబోయి మరొకటి చెప్పకుండా పాఠ్యాంశాన్ని సూటిగా వివరించి, మాట దక్కించుకోగలిగితే చాలు! ఈ ప్రయత్నంలో నెనెంతవరకూ కృతకృత్యుణ్ణి కాగలిగానో చెప్పలేను. ఒక నిమిషం కూడా ఎడతెరిపి లేకుండా, గ్రామఫోను రికార్డులా తెగవాగిన మాట నిజమే! కానీ ఈ వాగుడుకు వస్తువును సరఫరా చేయవలసిన తలలో మాత్రం ప్రమీలాదేవిని గురించిన తలపులు, ప్రేమానందం గురించిన ఊహలు కలగాపులగంగా రంగులరాట్నంలా సుళ్ళు తిరిగిపోయాయి.

ఫోర్తుఫారం కుర్రాళ్ళకు సైన్సుపాఠంలో ఒక చిన్న ప్రయోగం చేసి చూపించవలసి వచ్చింది. వర్తులాకారపు అట్టముక్కకు ఓ వైపున చిలుక బొమ్మ, మరొకవైపున పంజరం బొమ్మ చిత్రించబడి ఉంటాయి. ఆ అట్టను గిర్రున త్రిప్పినట్టయితే చిలుక పంజరంలోనే ఉన్నట్టు కనిపిస్తుంది. ప్రయోగాల్ని చేసి చూపిస్తున్నంతసేపు నేను నా మానసిక సంచలనాన్నే కుర్రాళ్ళ ఎదుట ప్రదర్శిస్తున్నానేమో అని భ్రమించవలసి వచ్చింది!

మూడు పీరియడ్లూ మూడు యుగాల్లా గడచిపోయాయి. గడచి గట్టెక్కినంత సంతృప్తితో టీచర్స్ రూములో ప్రవేశించాను. గదిలో శర్మగారు, మేత్స్ యల్.టి. వెంకటసుబ్బయ్యగారు తప్పితే మరెవ్వరూ లేరు. వెంకట సుబ్బయ్యగారు పేపరు చూస్తున్నారు. శర్మగారు ఎర్రసిరా కలంతో కాంపోజిషన్ పుస్తకాలపైన శస్త్ర చికిత్స గావిస్తున్నారు.

ఐదు నిమిషాలు నిశ్శబ్దంగా గడిచాయి. ఉన్నట్టుండి శర్మగారే నోరు తెరిచేశారు.

"ఆహాహా, ఏం కుర్రాళ్ళండీ! మన అదృష్టం కొద్దీ దొరికిన మణిపూసలు గదండీ! ఒక ప్రబుద్ధుడు వ్రాస్తున్నాడు. శుభమాటట, శుభమాట?" శర్మగారు కలం టేబిలు సొరుగులో పారవేశారు. సులోచనాలు తీసి టేబిలు పైన ఉంచీ మళ్ళీ ప్రారంభించారు: "అసలిక్కడే కాదు. నేను వెయ్యిచోట్ల చూపిస్తాను. ఒకాయన 'ప్రథమ కూర్పు' అంటాడు. ఇంకొకాయన మొగమాటం లేకుండా 'కుండవృష్టి' అని వ్రాసేస్తాడు. ఇలాంటి సమాసాల్ని ఏమంటారు ఎరుగుదురా కృష్ణమూర్తి గారూ?"

ఏమంటారని నేనడగలేదు. వెంకటసుబ్బయ్యగారు అడిగారు.

"దుష్ట సమాసమంటారు!" ముదలంకించుకున్నారు శర్మగారు. "నాకు తెలియక అడుగుతాను. తాతాచార్లకూ, పీర్లపండగకూ ముడి పెట్టాలంటే కుదురుతుందటండీ? అయితే ఒకటి, ఇలాంటి స్నేహితాలు, దాంపత్యాలూ ప్రపంచంలో లేవా అని మీరు అడగవచ్చు. నిజానికి ఉండగూడదు కానీ, ఉన్నాయి. మహాకవులు కూడా – వాళ్ళ విజ్ఞతను శంకించడం కాదు గానీ, ఎందుచేతనో మరి 'కపిలగడ్డము' అన్నారు. 'కఱకంఠుడు' అన్నారు. చెప్పవచ్చిందేమిటంటే వెంకటసుబ్బయ్య గారూ, మహాకవుల్లా గానే భగవంతుడు కూడా అప్పుడప్పుడు పొరబడుతున్నాడేమో? అనిపిస్తుంది.

"ఎంతమాటెంతమాట? కానీ ఈ ఉపోద్ఘాతమంతా ఎందుకండీ?" అన్నారు వెంకట సుబ్బయ్యగారు. సుబ్బయ్యగారికి శర్మగారి సమాసాల గొడవేమీ తలకెక్కినట్టు లేదు. పోనీ, ఉపాధ్యాయ వృత్తిలో తలబట్టగట్టి పోతున్నప్పటికీ తెలియకపోయినా తెలిసినట్టు ప్రవర్తించగల నటనాకౌశలం కూడా ఆయనకి వచ్చినట్టు లేదు!

"మీకేమాటగానీ స్పష్టంగా చెప్పకపోతే బోధపడదు సుబ్బయ్యగారూ! పిల్లికళ్ళ ప్రేమానందం మళ్ళీ వచ్చి ఊళ్ళో దిగబడిపోయాడు" అని, అంతటితో తమ పని తీరిపోయినట్లు శర్మగారు జేబులోనుంచీ పొడి డబ్బీ పైకితీశారు.

"వచ్చాడా వాడు! వాడికి ముఖమెలా చెల్లిందండీ! అయితే అందుకేనన్నమాట కాజువల్ లీవు! ఆ మానాభిమానాల్లేని వచ్చి మోసగాడు. దమ్మిడీకి కొరగాని చవట, వాడు రావడమున్నూ, ఆమెగారు మళ్ళీ వాణ్ణి ఇంట్లో చేరవనివ్వడమూనూ! గోహత్య చేయవచ్చుగదండీ. వాడి ముఖం చూడ్డంకంటే! వాడూ ఒక మనిషే, అదీ ఒక బ్రతుకే! ఛీ..."

వెంకటసుబ్బయ్యగారిలో అతి విచిత్రమైన పరిణామం ప్రారంభమైంది. ఆయన హ్రస్వకాయుడు. సంధ్యారాగంలాంటి శరీరచ్ఛాయ, ఎగుడు దిగుళ్ళతో కందగడ్డలాంటి ముఖం. చంద్రబింబానికి మల్లే కోపానికి కూడా పదహారు కళలనుకున్నట్టయితే, ఆయన ఒక్కొక్క మాట అంటుండగా ఒక్కొక్క కళ అదొక నీడలా ఆముఖంలో హత్తుకోసాగింది. ఆ కోపం తాకిడికి ఆయన వేడినూనెలో వేగుతున్న తినుబండంలా ఆపాదమస్తకమూ కంపించి పోసాగాడు.

"అయిదూ, పదీకాదు. రెండువందల రూపాయలు. ఇటు స్కూల్లో చాకిరీ చేస్తూ రాత్రుల్లో మేలుకుని పేపర్లు కరెక్టు చేయగా ముట్టిన ప్రతిఫలమండీ! ఆమె చెక్కు మార్చిందో లేదో, వీడు డబ్బు చేతబట్టుకుని పరారీ చిత్తగిస్తాడా? బిడ్డ చేతులకు గాజులుచేసి పెట్టాలని ఆమె చెబితే, రేపే తీసుకొస్తాను లెమ్మన్న పెద్దమనిషికి రెండు నెలల తర్వాత ఈనాటికి దోవ తెలిసిందా? కట్టుకున్న భార్యపైన లేకపోతే పోయే, కన్నబిడ్డపైన కూడా మమకారం లేకపోతే వాడిని మనిషి అని ఎందుకనాలండీ? ఏం, ఎందుకు పశువన కూడదు? అయిన ఇంతటి నైచ్యమా? ఇంత దారుణమా? ఇంత...."

వెంకటసుబ్బయ్య గారు పళ్ళు పటపట కొరుకుతూ పైకి లేచారు. ఆయన మనో వీధిలో వరుసగా మూడు గుర్రాలు పరుగెడుతున్నాయి. మొదటిది ఆవేశం. రెండోది భావం. మూడోది భాష. మొదటి గుర్రం శరవేగంతో పరుగెడుతోంది. రెండో గుర్రం మొదటిదాని అడుగు జాడల వెంబడే దౌడు తీయగలుగుతోంది. మూడో గుర్రం మాత్రం బాగా వెనుకబడి పోయింది. ఈ పరుగుపందెం తాలూకు సంక్షోభానికి ఆయన ముఖమంతటా గుప్పుగుప్పున చెమట క్రమ్ముకుంటోంది.

"మీరు నమ్మితే నమ్మండి, నమ్మకపోతే పొండి. ఆమెకు రెండంటే రెండు చీరలు మాత్రమే ఉన్నాయి. మీరు కావలిస్తే వాకబు చేసి చూడండి. ప్రతినెలా వంటలక్కకు బాకీ, పాలవాడికి బాకీ, ఇంటద్దె బకాయి, సంపాదనంతా వీడు తన వాతగొట్టుకుపోతుంటే ఆమె సంసారాన్ని యెలా ఈదగలదో చెప్పండి?"

"నేనేం చెప్పగలనండీ! అసలు నేను ప్రపంచంలోనే సంచరిస్తున్నానా? లేకపోతే ఏదైనా నాటకాన్ని చూస్తున్నానా అని నాకే తెలియకుండా ఉంది" అన్నాను.

వెంకటసుబ్బయ్య గారు మళ్ళీ కుర్చీలో కూర్చున్నారు. ఆవేశం కాస్త తగ్గుముఖం పడుతుందేమోనని కళ్ళు మూసుకున్నారు. కానీ చెప్పవలసిందంతా చెప్పేస్తే కానీ ఆవేశం ఉపశమించే సూచనలు లేవు.

"ఏమనుకుంటున్నారో, వాడు నీటిలో చేపకు ఈత నేర్పించే ఘటమండీ! ఈ రోజెనిమిదో తారీఖు. ఎంత ఆలస్యమైనా పదో తేదీలోగా జీతం రాక తప్పదని వాడికి బాగా తెలుసు. చూచారా, సమయానికి అటెండన్సు ఇచ్చేశాడు. డబ్బు చేతికి రాగానే బస్సెక్కేస్తాడు. నేను ఉన్నదీ లేనిదీ కల్పించి చెబుతున్నాననుకుంటున్నారేమో! అబ్బే, నాకెందుకొచ్చిందండీ! అదిగో వినండి. గంట కూడా మ్రోగింది. సరేనా కృష్ణమూర్తి గారూ!"

ఎదుటివారి బాధను తమలో పలికించగల చిత్తశుద్ధి చాలా తక్కువ మందికి ఉంటుంది. అందుచేతనే గావచ్చు. జగన్నాటకంలో వెంకట సుబ్బయ్యగారి లాంటి 'కారెక్టర్' నటులు అరుదుగా కనిపిస్తారు. ఇంతలో మరపు వచ్చేవి గావు ఆయన మాటలు! నేను అయ్యరుగారి పూరిపాకకు వెళ్ళి భోజనం చేశాను. మళ్ళీ స్కూలుకు తిరిగి వచ్చాను. మధ్యాహ్నానంతరం రెండు పీరియడ్లు క్లాసు తీసుకున్నాను. కానీ ఆయన మాటలు మాత్రం చెవుల్లో రింగు రింగుమని మార్మోగిపోతూనే ఉన్నాయి.

సాయంత్రం అయిదుగంటల వేళ, నిర్జనంగా ఉన్న పాఠశాల పరిసరాల్లో ఓ మూలగా వెళ్ళి ఇసుకలో కూర్చున్నాను. "ఇక్కడున్నారా మేష్టరు గారూ! మీకోసం ఎక్కడెక్కడ వెదికామని!" అంటూ పరుగునా వచ్చి మురళీ ఇసుకలో దూకాడు.

"అక్కయ్యేదీ!" అని ప్రశ్నించాను.

"నాతోనే వచ్చిందే! ఏదీ! అదిగో! రావే అక్కయ్యా! మన మేష్టారే గదూ! సిగ్గెందుకూ?" అంటూ మురళీ సుశీలని చెట్టు వెనుకనుంచీ నా దగ్గరికి లాక్కొచ్చాడు.

పిల్లలతో కలిసి ఇసుకలో పిచ్చుక గూళ్ళు కట్టుకోవాలనిపించింది. కానీ పిచ్చుక గూళ్ళు కట్టుకోవలసిన పిల్లలే నాకంటే గంభీరంగా కూర్చున్నారు. మురళీ నా జేబులో నుంచీ డైరీ తీసుకుని దీక్షగా పరిశీలిస్తున్నాడు.

"ఊరి నుంచీ నాన్నగారొచ్చారటగా మురళీ!" అన్నాను.

మురళీ తలపైకెత్తి నా కళ్ళలోకి చూశాడు. వెంటనే ఏదో నేరం చేసినవాడిలా తల దించేసుకున్నాడు.

అయ్యో పాపం! నా ప్రశ్నలవల్ల వాడి లేత మనసుకు బాధ కలిగిందేమో? అయినా కుర్రవాళ్ళింత 'సెన్సిటివ్'గా ఉండకూడదు.

కాసేపు ముగ్గురమూ మౌనంగా కూర్చున్నాము. "ఇంటికి వెళ్దాంరా మురళీ!" అంది సుశీల.

"అప్పుడే ఇంటి కెందుకూ? ఇందాకా ఏడ్చింది చాలదూ?" అన్నాడు మురళీ.

"ఏడవడమెందుకూ? ఏం జరిగింది మురళీ?" అన్నాను.

"ఏడవకేం చేస్తుంది? గాజులు తెస్తారులే, తెస్తారులే అని అమ్మ ఆశ చూపెట్టింది. తీరా చూస్తే గాజులూ లేవు, గీజులూ లేవు. ఎక్కడ అని అడిగితే కొట్టబోయాడు. గాజులు లేకపోతే మానె, కొట్టకుంటే చాలు..."

"ఊరుకోరా మురళీ!" సజల నేత్రాలను నాకు కనిపించకుండా ముఖం అవతలికి త్రిప్పుకుంది సుశీల.

"చూడండి మేష్టారు గారూ! మళ్ళీ ఏడుస్తోంది" అన్నాడు మురళీ.

"ఛా, ఏడవడమెందుకు సుశీలా! తప్పు కాదూ?" అంటూ ఆ అమ్మాయిని దగ్గరికి తీసుకున్నాను. వాడిన మల్లెపువ్వులా క్రుంగిపోతూ ఆ పిల్ల వెక్కి వెక్కి ఏడవసాగింది.

ఏడ్చి ఏడ్చి తనకు తానే ఊరడిల్లింది సుశీల. కళ్ళు తుడుచుకుంటూ దూరంగా జరిగి ఇసుకలో నిశ్చలంగా కూర్చుంది.

కన్నీరు నించడం, కష్టాలు భరించడం - ఇదే గదా భారతదేశ సతీత్వం అన్నాడు రవీంద్ర కవీంద్రుడు. సుశీలను చూస్తుంటే ఆమె బాధా సహిష్ణుతకు తరిబీదవుతున్నట్టు తోచింది.

ప్రొద్దుపోయి చీకటి పడబోతుండగా పిల్లలు ఇంటికి వెళ్ళిపోయారు.

హెడ్‌మిస్ట్రెస్ గారు మరునాడు కూడా లీవును పొడిగించారు. మూడోరోజు ఉదయాన గానీ ఆమెను కలుసుకోవడం తటస్థించలేదు.

"రెండురోజులుగా కనిపించారు గారే!" అంటూ ఆమె పలకరించింది.

"మీరు స్కూలుకు రాలేదు గదండీ!" అన్నాను.

"అవును, రాలేదు. ఇంటిదగ్గర పనులుండి నిలిచిపోయాను". స్వగతంలా మెల్లగా చెప్పుకుంది ప్రమీలాదేవి.

ఆ రోజు సాయంత్రం షికారుకు తప్పకుండా వస్తానని మురళీకి మాట ఇచ్చాను. కాఫీ త్రాగి అయ్యరుగారి పాకలో నుంచి బయటకు వచ్చేసరికి రోడ్డులో శర్మగారు తారసిల్లారు.

"అతగాడింట్లో లేడండీ! మధ్యాహ్నమే వెళ్ళిపోయినట్టున్నాడు" అన్నారు శర్మగారు.

"అలాగా! మీరక్కడికి వెళ్ళొస్తున్నారేమిటి?" అని ప్రశ్నించాను.

శర్మగారు జేబులోనుంచీ మామిడి పిందెల నెక్లెసు పైకి తీశాడు. ఓ క్షణం పాటు నన్ను చూడనిచ్చి, మళ్ళీ దాన్ని జేబులో వేసుకుంటూ "దీన్ని తాకట్టు ఉంచి నూరు రూపాయలు తెచ్చిపెట్టమని ఆజ్ఞ - కాకపోతే వేడికోలు" అన్నారు.

నా తల దిమ్మ తిరిగింది.

"ఎందుకూ?" అప్రయత్నంగా అడిగాను.

"పైసా చేతిలో లేకపోతే ఈ నెలంతా ఎలా జరుగుతుందండీ?" పిచ్చిగా నవ్వుతూ అన్నారు శర్మగారు.

✧ ✧ ✧

వెంకట సుబ్బయ్య గారు తమ పలుకుబడిని వినియోగించి చెరకు బెల్లం గిడ్డంగిగా ఉపయోగంలో ఉన్న మట్టి మిద్దెలో ముందు భాగాన్ని ఖాళీ చేయించి నా కిప్పించారు. నాకు పూర్వం ఆ మట్టి మిద్దెలో పందికొక్కులు కాపురముండేవి. ఇప్పుడు కూడా పుట్టింటిపైన మోజును విడనాడుకోలేక అవి అర్ధరాత్రప్పుడో వచ్చి, నా ఆలనా, పాలనా విచారించి సారెపెట్టి పంపలేకపోతుండడం చేత రుసరుసలాడుతూ వెళ్లిపోతున్నాయి. కూరా, చారు, మజ్జిగ అని ఓ చిన్న జాబితా ఇచ్చి, అంతకంటే మరేమీ ఆశించడానికి వీలుండదన్న అయ్యరు తన షరతును తానే అతిక్రమించి అన్నంతో కలిపి రాళ్ళను, కూరతో కలిపి చింత గింజలను వడ్డిస్తున్నాడు. స్కూల్లో గడియారాన్ననుసరించి గంట మ్రోగుతోంది. సిలబసు మేరకు పాఠాలు జరుగుతున్నాయి. అయితే ఎవరి కొరకు గంట మ్రోగుతుందో, ఎవరి కోసం పాఠాలు బోధించబడుతున్నాయో ఆ కుర్రాళ్ళు మాత్రం చదువు సంగతి అంతగా పట్టించుకోడం లేదు. వాళ్ళు మాటి మాటికీ అడ్డు తగిలి ప్రశ్నలతో విసిగిస్తారు. లేదా తమంతట తామే ఇదివరకెక్కడ లేని క్రొత్త సిద్ధాంతాలను ప్రతిపాదిస్తారు. ఆ ప్రశ్నలకు బదులు చెప్పలేక ఆ సిద్ధాంతాలను పూర్వపక్షం చేయలేక ఉపాధ్యాయులు సతమతమౌతున్నారు.

అన్నింటికన్నా ముఖ్యమైన విషయం, ఈ మధ్య ఫిరంగిపురానికి ప్రేమానందం గారి దర్శన భాగ్యం కలుగలేదు! ఎక్స్‌ప్రెస్ డెలివరీలో ఉత్తరం వ్రాసి, టి.యం.ఓ. ద్వారా ఏభై రూపాయలు గుంజుకున్నాడన్న వార్త మాత్రం విశ్వసనీయ వర్గాల ద్వారా తెలిసింది.

గానుగ చక్రంలా జీవితం ఒక గాడిలో పడిపోయిన తర్వాత రోజులు వాళ్ళు తెలియకుండా వెళ్ళిపోయేటట్టున్నాయి. చూస్తూ చూస్తూ ఉండగానే రెండు మూడు మాసాలు చల్లగా కాలగర్భంలోనికి దొర్లిపోయాయి.

ఆ రోజు సోమవారం. పది పదిహేను రోజుల్లో క్వార్టర్లీ పరీక్షలు జరగనున్నాయి. ప్రశ్నపత్రం 'సెటప్' చేయడంలో కలిగిన సందేహాలను నివృత్తి చేసుకోదలచి కాస్త త్వరగా స్కూలుకు బయలుదేరాను. నేను వెళ్ళేసరికి టీచర్సు రూములో ఎవరూ లేరు. కేవలం పోలిక కోసమే చెబుతున్నాను. ఎవరుండినా ఎవరుండకపోయినా గోరీ దగ్గర గుంట నక్కలా నీలకంఠానికి ఆఫీసు రూములో కూర్చోని పనిచేయకపోతే తీరదు. నేను ద్వారం దగ్గర కనిపించగానే "ఈ సంగతి విన్నారా కృష్ణమూర్తీ!" అన్నాడు నీలకంఠం. ఏమిటన్నాను.

నీలకంఠం చేతులు పైకెత్తి ఒళ్ళు విరుచుకుంటూ "హెడ్‌మిస్ట్రెస్ గారు నాలుగు రోజులు సెలవు పెట్టేశారు" అన్నాడు.

"కొంపదీసి మళ్ళీ అతడొచ్చి పడలేదు గదండీ!" ఈ మాటల్ని నేను బహుశా నిద్రలో కలవరించినట్టుగా అని ఉంటాను.

"ఏమో, ఎవరెరుగుదురు? ఒకవేళ వచ్చేశాడేమో? లేకుంటే రాబోతున్నాడేమో రాదలచుకుంటే అతన్ని అడ్డేవాళ్ళెవ్వరు? పోదలచుకుంటే పట్టేవాళ్ళెవ్వరు?"

ఆశ్చర్యమేమిటంటే ఊళ్ళో పిల్లి ప్రసవించిన వార్తను కూడా ముమ్మందుగా పసిగట్టగల శర్మగారు సైతం హెడ్ మిస్ట్రెస్ గారి సెలవు చీటీని చూచి ఆశ్చర్యాన్నే ప్రకటించారు.

"వచ్చేశాడేమోనండీ! లేకపోతే ఇప్పుడీ సెలవెందుకు? వాడు ధూమకేతువు. ఫలానప్పుడు, ఫలానాచోట కనిపిస్తాడని మనం ఊహించలేము. కానీ ఎక్కడెక్కడైతే వాడు కనిపిస్తాడో అక్కడల్లా అరిష్టమే!" అంటూ శర్మగారు ఆ వార్తపైన సంగ్రహంగా వ్యాఖ్యానించారు.

ఇక వెంకటసుబ్బయ్య గారి సంగతి సరేసరి! ఆయన టీచర్సు రూములో ఉగ్రనరసింహుడే అయిపోయారు.

కానీ తోకకూడా సరిగ్గా కనిపించకమునుపే పులిని గురించి ఊహించు కున్నందుకు మేమందరమూ సమిష్టిగా కించపడవలసి వచ్చింది.

ఆ రోజు సాయంత్రం ఇంటికి వెళ్ళేసరికి, స్కూలు నుంచీ సరాసరి అక్కడికి వచ్చి నాకోసం వేచివున్న మురళీ కనిపించాడు.

"అదేం మురళీ, నువ్వొక్కడివే వచ్చావు?" అన్నాను.

"అక్కయ్య స్కూలుకు రాలేదు. అమ్మకు జ్వరంగా ఉందిగా!..." అన్నాడు మురళీ.

"జ్వరంగా ఉందా? నిజంగా!" అంటూ తెల్లబోయాను.

"రాత్రంతా జ్వరం కాసిందట. నాకు తెలియదు. అమ్మే చెప్పింది. మధ్యాహ్నం నేనుకూడా చూచాను ఒళ్ళు పెనంలా కాలిపోతోంది".

నిజమే! ఆ వచ్చిన జ్వరం మురళీ చెప్పినంత తీవ్రంగానే వచ్చింది. సూదిలోనికి మందెక్కిస్తున్న స్థానిక హోమియోపతీ డాక్టరు "చేతనైతే మీరామెకు కాస్త ధైర్యం చెప్పండి మేష్టరుగారూ! ఇది నిమోనియా! మనిషిని పీల్చి పిప్పిచేసే వాటిల్లో అన్ని జబ్బులూ దీని తరువాతవే. అందులోనూ ఆమె చాలా బలహీనంగా ఉంది" అన్నాడు.

తెల్లటి దుప్పటి పరిచిన పెట్టె మంచంపైన, త్రుంచి ఎండలో పారవేసిన అరిటాకులా శోషిల్లిపడిపోయిన రోగిని చూచేసరికి నాకు గుండె గుభేలుమంది.

"కూర్చోండి" అంది ప్రమీలాదేవి. ఆ మాట బావిలోపలినుంచి వచ్చినట్టుంది.

"ఇదేమిటి మేడమ్! ఒక్కరోజు జ్వరానికే ఇలాగైపోతారా ఎక్కడైనా?" అంటూ కుర్చీలో కూర్చున్నాను.

పైకప్పువంక చూస్తున్న ప్రమీలాదేవి ముఖం నావైపుకు త్రిప్పింది. త్రిప్పగానే సూది చేతబట్టుకుని పైకొస్తున్న డాక్టరు ఆమె చూపు కెదురయ్యాడు. గట్టిగా పళ్ళు బిగపట్టుకుని, కళ్ళు మూసుకుంది ప్రమీలాదేవి.

ఇంజక్షను వేసి, మందు తీసుకోవలసిన విధానాన్ని వివరించి డాక్టరు వెళ్ళిపోయిన తరువాత చాలాసేపటి వరకూ నేనలాగే కూర్చుండిపోయాను. ఓపరికం లేకపోవడం చేత ఉండీ ఉడిగీ అప్పుడొకమాటగా, ఇప్పుడొక మాటగా మాట్లాడుతోంది ప్రమీలాదేవి.

"వంటలమ్మిని నాకు తోడుగా ఉండిపొమ్మన్నాను. ఆమె అప్పుడప్పుడూ లేచి మందిస్తుంది. ఇప్పుడు పిల్లలు దిగులుపడిపోతారేమోననే నా బెంగ!"

"మీరు మరేం బెంగపెట్టుకోకండి మేడమ్! నా కంతకంటే పనేముంది? మీ కారోగ్యం కుదిరేంతవరకూ నేనూ ఇక్కడే ఉంటాను" అన్నాను.

"అంతకంటేనా కృష్ణమూర్తీ! మీరు దగ్గరుంటే మురళీ ధైర్యంగా ఉంటాడు".

ఆ పూట నేను కూడా అక్కడే భోజనం చేశాను. పిల్లలకు పడుకోగానే నిద్రపట్టింది. నేనూ నిద్రపోయే ప్రయత్నంలో ఉన్నాను.

"కృష్ణమూర్తీ!" పిలిచింది ప్రమీలాదేవి.

గదిలోకి వెళ్ళాను. "నిద్రొస్తోందా?" ఆమె ప్రశ్నించింది.

"అబ్బే, లేదు మేడమ్! పది పదకొండు గంటల దాకా చదువుకోడం నా వాడుక" అన్నాను.

"అయితే కూచోండి". పెళ్లుమని కాస్తున్న జ్వరం శుష్కీభూతమైన ఆమె శరీరంలో ఒదిగి ఉండలేక నిగనిగలాడుతున్న అగ్గిమీద సెగలా నిట్టూర్పుల రూపంతో బయటపడుతోంది. కదులుతున్న ఆ పెదవులకు వెనుక, విషాద వివర్ణమౌతున్న ఆ ముఖానికి వెనుక ఆమె హృదయంలో ఏదో తుఫాను చెలరేగుతోందని నేను పోల్చుకో గలిగాను.

"ఇది నాకు కొత్తకాదు. ప్రతి సంవత్సరమూ నాకిలా ఏదో ఒకటి ముంచుకొస్తుంది. ఉన్నట్టుండి నేను కళ్ళు మూసుకుపోతాననుకోండి కృష్ణమూర్తీ! ఈ పిల్లల గతేం కావాలి?" ఆమె కళ్ళల్లో కన్నీళ్ళు క్రమ్ముకున్నాయి.

"ఊరుకోండి మేడమ్! ఇలాంటి ఊహలతో మీరిప్పుడు మనసును పాడుచేసుకోడం మంచిదికాదు" కొంతసేపు తటపటాయించి మళ్ళీ అన్నాను "ఆయన కొక జాబు వ్రాయకూడదా మేడమ్!"

"చిరునామాలేని మనిషికి జాబెలా వ్రాస్తారు? మీరు లోకంలో ఎన్ని విచిత్రాలయినా చూచి వుంటారు. కానీ ఇలాంటి విడ్డూరం మాత్రం మీకు కనిపించి ఉండదు. మనం ఉద్యోగాలు చేయడం మిద్దెపైన మిద్దెకట్టడానికి కాదు. కానీ లోకంలో ఉన్న దుర్వ్యసనాలన్నీ ఈ ఒక్క మనిషి దగ్గరే ఉంటే నా సంపాదన ఎక్కడికి చాలుతుంది? ఒక్క సిగరెట్టు కాదు, ఒక్క పేకాట కాదు, ఒక్క గుర్రప్పందాలు కాదు. వందరూపాయలిచ్చినా చాలదు. అప్పుచేసి రెండు వందల రూపాయలిచ్చినా చాలదు. ప్రయత్నలోపం జరిగిందనుకోకండి కృష్ణమూర్తీ! ప్రాధేయపడ్డాను. బ్రతిమాలుకున్నాను. గోడకు తలమోదుకున్నాను. లాభంలేక పోయింది. ఇచ్చిన వాగ్దానాలు, చెప్పిన నమ్మకాలు అన్నీ గంగపాలు. త్రాగను త్రాగనని ఒట్టుపెట్టుకుని కల్లుపాకలో ప్రవేశించినవాడి కథ మీకు తెలిసే ఉంటుంది.

"ఆఖరుకు చెడిపోయే దెవరు కృష్ణమూర్తీ?" అగ్నిపర్వతం చీల్చుకుని పైకి వెలువడిన లావాద్రవంలాంటి ఈ ప్రశ్నల తాకిడికి ఉలికిపడ్డాను. ప్రమీలాదేవి దీనంగా ప్రశ్నిస్తోంది. "నా బిడ్డలే గదూ?... భగవంతుడి దయవల్ల నాకింకా నూకలు బాకీ ఉన్నాయనుకోండి. కానీ ఇంకా పదేళ్ళు గడిచినా, ఇరవయ్యేళ్ళు గడిచినా చివరకు నన్నెదుర్కోబోయే ప్రశ్న ఇదేగదూ?"

నెమ్మదిగా ఉండటంపోయి, ఉద్రేకం తెచ్చుకోడం వ్యాధికి మరింత దోహదం చేకూరుస్తుంది. పొగిలి పొగిలి రగులుకుంటున్న కుంపటిని నేను నా మాటలతో కలచివేయ దలచుకోలేదు.

పది పదిహేను నిమిషాలు మౌనంగా గడచిపోయిన తర్వాత "దీనికేదైనా ఉపాయం చెప్పగలరా కృష్ణమూర్తీ?" అంది ప్రమీలాదేవి.

నే నేదో చెప్పబోయాను. కానీ అంతలోనే ఆమె అడ్డు తగిలింది:

"ఇప్పుడే వద్దు. ఆలోచించి చెప్పండి?"

నేనాలోచించాను. ఒకటికాదు, రెండుకాదు, వారం రోజులపొడుగునా ఆలోచించాను. ఈ వారం రోజుల్లో జ్వరం తగ్గుముఖం పట్టింది. కానీ ఆమె మదిలోనూ, ఎదలోనూ తీవ్రకల్లోలం మాత్రం అలాగే ఉండిపోయింది.

"ఏమాలోచించారు, ఏమాలోచించారు?" అని ప్రమీలాదేవి నాలుగైదుసార్లు అడిగింది. ఆ ప్రశ్నలకు నా మూకీభావం మాత్రమే ఆమెకు సమాధానంగా లభించింది.

పరీక్షలు జరుగుతున్నాయి. మధ్యాహ్నంపైన స్కూలుకు వెళ్ళవలసిన అవసరం లేనందున ఇంట్లో పడుకుని ఏదో పుస్తకం చదువుకుంటున్నాను. "అమ్మ పిలుచుక రమ్మంటోం"దని గసబోసుకుంటూ పరుగెత్తి వచ్చాడు మురళీ.

"ఏమిటి మురళీ? ఏం జరిగింది?" అన్నాను.

"వాడెవరో టౌనునుంచీ వచ్చాడు!"

"ఎవరు? ఎందుకొచ్చాడు?"

"ఎవరో మరి! పొడుగ్గా కోటు వేసుకున్నాడు. తలపాగా చుట్టుకున్నాడు. కళ్ళకు నూలుపోగద్దాలున్నాయి. ముక్కులకింద ఇంతంతలేసి మీసాలు గూడా ఉన్నాయండీ మేష్టారు గారూ!" అంటూ మురళీ వచ్చినవాడి ఆకార విశేషాల్ని వర్ణించాడు.

ఆ అమీనా వేషధారి ఎవరో తెలియక విస్తుపోయాను. నేను వెళ్ళేసరికి అతడు వరాండాలో తారట్లాడుతూ కనిపించాడు. ఓ క్షణం అతణ్ణి ఎగాదిగా చూచి లోపలికి వెళ్ళాను. ప్రమీలాదేవి తన చేతిలో ఉన్న చీటీని టేబిలుపైన ఉంచింది.

ఆ చీటీలో ముక్తసరిగా నాలుగైదు వాక్యాలు మాత్రమే ఉన్నాయి:

"మైసూరులో దసరా వేడుకలు జరుగబోతున్నాయి. ఇదే ఆఖరుసారి...

(ఈయన దేశంపైకి బయల్దేరడానికి కాదు. మైసూరులో దసరా వేడుకలు జరగడానికి)

"పాంట్లు, చొక్కాలు కావలసివచ్చాయి. బిల్లు నూరు రూపాయల దాకా దేకింది. డబ్బు ఇతనికి ముట్టజెప్పవలసినది..."

నా ప్రయత్నం లేకుండానే చీటీ వ్రేళ్ళమధ్య నలిగిపోయింది. కోపంతో ఒళ్ళు మరచిపోవలసిన అవసరం నాకెన్నడూ కలుగలేదు. కాని ఈ సంఘటన నన్ను పునాదులనుంచీ కదలించివేసింది. కొత్త దుస్తులతో ముస్తాబై మగడు పూలరంగడికిమల్లే మైసూరు వేడుకలకు బయల్దేరితే, ఓ గ్లాసుడు పాలుకూడా త్రాగడానికి త్రాణలేక మంచంపైన పడివున్న భార్య అతడు డాబుసరికోసం చేసిన బాకీ చెల్లించడమా? ఇది అన్యాయం, అక్రమం.

చరచరా బయటికి వెళ్ళి ఆచీటిని ఆగంతకుడి ముఖాన విసిరికొట్టాను. "చీటి ఇచ్చాడు గదా అని పనిగట్టుకుని ఇలా పరుగెత్తి రావడం మీ తెలివితక్కువ. ఎవరి కిచ్చారో వారిదగ్గరే మీరు డబ్బు వసూలు చేసుకోవచ్చు" అన్నాను.

"వద్దొద్దు మీరిలారండి కృష్ణమూర్తీ!" కిటికీ తలుపులు తీసి మళ్ళీ నన్ను లోపలికి పిలిచింది ప్రమీలాదేవి.

"మీరనేదేమిటి మేడమ్! ఒక దసరా సంబరాలేగావు దేశంలో జరిగేవి! బ్రహ్మోత్సవాలు జరుగుతాయి. తెప్పతిరుణాళ్ళు జరుగుతాయి. ఎగ్జిబిషన్లు జరుగుతాయి. ఆయన వాటిని చిత్తగించదలచుకున్నప్పుడల్లా మీకిలా పర్మానా జారీ చేసేస్తాడు. ఎక్కడినుంచీ తేగలరు మీరు డబ్బు?"

"ఆ చీటీలోని మాటలతోనే చెబుతున్నాను కృష్ణమూర్తీ! ఇదే ఆఖరుసారి. నా దగ్గర ఏభై రూపాయలున్నాయి. మిగిలిన యాభై రూపాయలను శర్మగారి నడగండి".

ప్రేమానందంగారి చెక్కు ప్రమీలాదేవిగారి బ్యాంకులో మారిన తక్షణం అమీనా వేషధారి తిరిగి చూడకుండా వెళ్ళిపోయాడు.

"చివరకు మీరు చేయదలచుకున్నదేమిటి మేడమ్?" నిక్కచ్చిగా అడిగేశాను.

"మీరేమాలోచించారు?" అంది ప్రమీలాదేవి.

ఆ అంతిమోపాయమేదో ఆమెకూ తెలుసు, నాకూ తెలుసు. కానీ ఆ మాట నానోటనుంచీ రాబట్టాలని ఆమె, ఆమె నోటినుంచీ రాబట్టాలని నేనూ, వారం రోజులనుంచీ విశ్వ ప్రయత్నం చేశాము. ఆఖరుకు ఈ ప్రయత్నంలో ఆమె గెలిచింది. నేనే ఓడిపోయాను.

"తరతరాల సాంప్రదాయంపట్ల నాకు గౌరవం లేదనుకోకండి మేడమ్! కానీ పెద్దలేమన్నారు? దుష్టాంగాన్ని ఛేదించి మిగిలిన వాటిని రక్షించుకోడం అవశ్యకర్తవ్య మన్నారు. మన విశ్వాసాలకూ, మన సంఘవ్యవస్థకూ విడాకుల చట్టం సరిపోదని నేను భావించేవాణ్ణి. కానీ ఈ లోకం మనమనుకున్నంత మంచిది గాకపోవడం అటుండగా, మంచిని వేధించే ప్రవృత్తికూడా ఇక్కడ విచ్చలవిడిగా కనిపిస్తోంది. అందుచేత నేనీరోజున ఆ చట్టం యొక్క ఆవశ్యకతను గుర్తిస్తున్నాను. ఎవరైనా సరే, కొన్ని కొన్ని ప్రత్యేక పరిస్థితుల్లో దాని ఆవశ్యకతను గుర్తించక తీరదేమోననే నా ఉద్దేశం..."

"నా నిర్ణయమూ అదే" అంది ప్రమీలాదేవి.

నాకు పట్టరానంత ఆనందం కలిగింది. వరదల్లో కొట్టుకుపోతున్న ప్రాణిని ఒడ్డుకు చేర్చినప్పుడు కలిగే ఆనందం ఎలాంటిది? సరిగ్గా నాకలాంటి ఆనందం కలిగింది.

వివాహం ఆచారం ప్రకారం జరిగితే, విడాకులు చట్టాన్ననుసరించి రూపొందు తాయి. ఆరు నెలలు ముందటినుంచి వివాహానికి సన్నాహం అవసరమైనట్టే, విడాకులకు కూడా చట్టరీత్యా ఎంతో కొంత తతంగం జరుగవలసి ఉంటుంది. అక్కడ శుభకార్యానికి సూత్రధారి పురోహితుడైతే, ఇక్కడ పౌరహిత్యం వకీలు గారిది.

"నా మిత్రుడొకడు బి.యల్. చదివి ఇటీవలే ప్రాక్టీసు ప్రారంభించాడు. అతడితో మాట్లాడమంటారా మేడమ్?" అని అడిగాను.

"ఎలాగు మీరు సెలవుల్లో ఊరికి వెళ్తున్నారు గదా! అతడితో మాట్లాడి రావడం మరచిపోకండి" అంది ప్రమీలాదేవి.

✧ ✧ ✧

ఇరవై రోజుల దసరా సెలవులు ఇట్టే గడచిపోయాయి. మరునాటి ఉదయం స్కూలు తెరువబోతున్నారనగా క్రితం రోజు మధ్యాహ్నం బస్సుకు బయల్దేరాను - బస్సు గమ్యస్థానం చేరుకునేసరికి వృద్ధభానుడు పడమటి కొండచాటున గ్రుంకుతూ గ్రుంకుతూ ఉన్నాడు.

పెట్టెనూ, పరుపునూ బసలోదించి సరాసరి హెడ్ మిస్ట్రెస్ గారి ఇంటికి దారితీశాను. చూచి రమ్మంటే కాల్చివచ్చినంతపని చేసినందుకు అభినందనలతోపాటు నాకు కాఫీ కూడా దొరక్కపోదని నమ్మకం.

వీధి మెట్లెక్కాను. వరండా దాటుకున్నాను. హాల్లో ప్రవేశించాను. నిలువునా ముస్తాబై షికారుకో, సినిమాకో వెళ్ళబోతున్న వేషంతో, అరమోడ్పు కన్నులతో ఈజీచేర్‌లో పవ్వళించిన ప్రమీలాదేవి నాకు హాల్లో ప్రత్యక్షమయింది.

"నమస్తే మేడమ్!" అన్నాను.

ఆమె ఉలిక్కిపడి కళ్ళు తెరిచేసింది. నేను పొరబాటు పడలేదనుకుంటాను. ఆమె ముఖం వెలవెల పోయింది.

"ఒంటరిగా కూర్చున్నారేం మేడమ్! పిల్లలేరీ?" అంటూ ఓ కుర్చీని ఆమెకు దగ్గరగా వేసుకున్నాను.

"పిల్లలు తోటలో ఆడుకుంటున్నారు".

ఊళ్ళో విశేషాలేమిటని ఆమె అడుగుతుందని నేను కాసేపు వేచి చూచాను. ఎంతకూ ఆమె పల్లు పలకరించకపోయేసరికి, నేనే అలా ప్రశ్నించవలసి వచ్చింది.

"విశేషాలా? ఏమున్నాయి! ఏమీలేవు?" ప్రమీలాదేవి నవ్వడానికి ప్రయత్నించింది. ఎంతో ప్రయత్నం మీద పెదవులదాకా ప్రాకివచ్చిన ఆ నవ్వు ఎంత కృత్రిమంగా తయారుకావాలో అంత కృత్రిమంగా తయారై ఆమెలో రేగుతున్న ఆందోళన నాకు సువ్యక్తం కావడానికి మాత్రమే తోడ్పడింది.

మళ్ళీ నేను సంభాషణకు ఉపక్రమించాను:

"నేను లాయర్ని కలుసుకున్నాను మేడమ్..."

"ఊరుకోం డూరుకోండి" తొట్రుబాటుతో, తడబడుతున్న గొంతుకతో ఆమె నన్ను ఊరుకోమని పరిహరించడం పూర్తికానేలేదు. గదిలో నుంచీ సన్నగా ఈల వినిపించింది!

నేను కుర్చీలో స్తంభించిపోయాను.

'వచ్చెడివాడు ఫల్గునుడు. ఆ శంఖారావం మరొకరిది కాదు. చచ్చి సేయంగల విన్నపాలతో ఇంతదూరం తరముకొచ్చిన ఆలమందలు మనవిగావు' అనుకుంటూ మ్రాన్పడిపోయిన కౌరవసేన నా మదిలో మెదలుతూంది.

"మరొక విశేష మేమిటంటే ప్రమీలా, మైసూరులో...."

అతడు హాల్లోకి వచ్చి నేనొకణ్ణి కళ్ళబడగానే ప్రసంగం ఆపి "ఇతడెవరు?" అన్నాడు.

"ఈయన కృష్ణమూర్తి అని, మా స్కూల్లో అసిస్టె..."

"సర్లే, మరి మైసూరులో బృందావన్ గార్డెన్సున్నాయి ప్రమీలా! హబ్బ, వండర్‌ఫుల్! ఆ లోకం నుంచీ నందనవనం అలాగే క్రిందికి అవతరించిందంటే నమ్ము! ఎందుకూ, కాశ్మీర్‌లో షాలిమార్ ఉద్యానవనాలు ఇంకా బాగుంటాయట! మనమింకా వెళ్ళలేదనుకో. ఈ మధ్య ఒక సినిమాలో చూచాను. అన్నట్టు సినిమా అంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది. బెంగుళూరులో ఓ థియేటరుంది ప్రమీలా! దానికదే సాటి! ఇంకొక విచిత్రం విన్నావూ, ఆ థియేటర్లో టికెట్టిచ్చేవాళ్ళందరూ ఆడవాళ్ళే! అందరూ ఆంగ్లో ఇండియన్లు, నువ్వేమైనా చెప్పు ప్రమీలా, సోయగమంటే వాళ్ళదీ సోయగం! ఎందుకూ, పార్సీలు కూడా బాగానే ఉంటారు..."

నా శరీరం పైన తేళ్ళూ జెర్రులూ పాకుతున్నాయి. అంతకుపైన అక్కడ కూచోలేక పోయాను. 'వెళ్ళొస్తాను మేడమ్' అంటూ, పైకిలేచి 'వెళ్ళిరండి' అని ఆమె సెలవిచ్చేంత వరకూ ఆలస్యం చేయకుండా బయటికి వచ్చేశాను.

పాకలో పొగ నింపించుకుని, చెంపలవెంట కన్నీరు కార్చుకుంటూ, పొయి మండక అవస్థపడుతున్న అయ్యరు "ఎప్పుడొచ్చారు బాబూ?" అని పలకరించాడు.

"మొదట కాఫీ! తరువాత తీరిగ్గా కుశలప్రశ్నలకు సమాధానం" అన్నాను.

"పచ్చిపాలు, ఇప్పుడే పొయ్యిమీద పెట్టాను బాబూ! కాసేపాగాలి" అంటూ అయ్యరు కట్టెలకోసం పెరట్లోకి వెళ్ళాడు.

సమయానికి నా బుర్ర తీవ్రంగా పనిచేసింది. జేబులోనుంచి విడాకులకు సంబంధించిన కాగితాల్ని పైకి తీశాను. శ్రద్ధగా అడుగుతున్నాడు గదా అని నా మిత్రుడు సేకరించి ఇచ్చిన ఆ కాగితాల నన్నింటినీ పొయ్యి లోపలికి విసిరాను.

ఒక నిమిషంలో పొయ్యి మండింది. రెండు నిమిషాలకు పాలు కాగింది. మూడో నిమిషానికల్లా అయ్యరు వేడివేడిగా కాఫీ కలిపేశారు.

● *భారతి, మాసపత్రిక 1959* ●